

Skuespiller- og danser**alliansen**

Kulturdepartementet

e-post: postmottak@kud.dep.no

Oslo, 30. september 2022

Innspill til kunstnermeldingen fra Skuespiller- og danseralliansen AS

Skuespiller- og danseralliansen viser til vårt innspill av 1. februar 2019, og sender her flere innspill til arbeidet med ny kunstnermelding.

For spørsmålene Kulturdepartementet stiller til dette innspillet, som vi allerede besvarte i forrige runde, vises det til sidetall i forrige innspill.

SKUDA har siden 2019 utvidet antall kunstnere til 109 i 2022. Vi har gjort oss erfaringer fra pandemien, som vi gjerne utdyper i møte med Kulturdepartementet.

Her følger våre supplerende innspill til ny kunstnermelding:

1. Hva kan gjøres for å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø over hele landet?

Hva er de største utfordringene for at flere kunstnere og kulturarbeidere skal kunne bo og virke utenfor de største byene?

Med bakgrunn i scenekunst:

Kommuner, fylker og regioner inkludert de største byene, må legge til rette for at det er attraktivt for kunstnere å bo og virke i deres område og tilby:

- Søkbare midler, tilgjengelige lokaler, legge til rette for nettverk og samarbeid på tvers av kunst og andre kreative næringer.
- Ikke undervurdere at scenekunst er en kollektiv kunstart der flere kunstnere arbeider sammen om produksjon og forestilling.
- Synliggjøre verdien av hva kunstnere og kulturarbeidere bidrar med til lokalsamfunnet.

Hvilken rolle kan institusjonene spille for økt tilgang til kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer?

Scenekunstinstitusjonene ivaretar allerede viktige funksjoner, og vil med **økte tilskudd** i enda større grad kunne bidra til for eksempel å:

- ansette flere skuespillere og dansere på stykk- og åremålskontrakter, og faste ansettelsler.
- engasjere koreografer/kompanier på åremål
- inngå samarbeid og co-produksjoner med kompanier/kunstnere
- dele av sine ressurser og kompetanse til miljøer og kunstneriske konstallasjoner i sitt område.

Skuespiller- og danser**alliansen**

- utvide mulighetene for å vise forestillinger i regionene gjennom regionale nettverk for turnéer
- tilby residens, gi kunstneriske utviklingsmuligheter i form av tilgang til lokaler, coaching, kompetanseheving
- invitere gjestende kunstnere til å dele av sin kompetanse i samarbeid/workshops/samtaler og nettverksbygging
- synliggjøre kunstnere i Norge for internasjonale samarbeidspartnere, festivaler, osv
- øke etterspørselen etter flere forestillinger, ved at publikum får et bredere perspektiv på scenekunst når de ser internasjonale gjestende produksjoner og produksjoner skapt i Norge

Flere arbeidsmuligheter vil gjøre det attraktivt for kunstnere å bosette seg i hele landet. Det kan også være positivt av miljøhensyn, ved at hyppig reisevirksomhet blir redusert. Svekkes tilskuddene vil mulighetene til å øke kulturarbeidsplasser også svekkes.

2. Hva kan gjøres for at kunstnere får rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk?

Hva er de største utfordringene for å oppnå rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk?

På områder i kunst- og kulturlivet med avtaleverk og tariffparter er arbeidslivet regulert med lønnsoppgjør og tariff-forhandlinger.

Deler av kunst- og kulturlivet er derimot ikke omfattet av slike avtaler.

Vi lister noen stikkord om utfordringene vi ser på de områdene uten slike avtaler:

- Underfinansierte prosjekter
- Vanskelige forhandlingsklima /skjeve maktforhold
- Krav fra oppdragsgivere om at kunstnere skal være selvstendig næringsdrivende og ikke arbeidstakere, selv der arbeidets art tilsier ansettelse som arbeidstakere.
- Liten forståelse for at en forestilling/innslag krever tid til forberedelse og innøving som må betales for i tillegg til betaling for visning
- Manglende forståelse for at visning av verk skal gi betaling til opphavsperson som f.eks. koreograf.

Arbeidsplasser og tilsettingsforhold særlig i det prosjektbaserte «frie» feltet

Finansieringen av fri scenekunst, dans og teater har vært igjennom mange endringer siden 1980-tallet.

Midlene bør forvaltes slik at det kan gis tilskudd til forprosjekt, enkeltprosjekt, ett- til flerårige prosjekt, kunstnerskaps-ordningen, og ordning for etablerte kompanier. Dette for å sikre utviklingsmuligheter for kunstnere gjennom hele kretsløpet av karrieren.

Etablerte kompanier som tidligere hadde basisfinansiering, og kompanier som har skaffet finansiering fra andre kilder enn Norsk kulturråd, har vært viktige arbeidsgivere for mange frilans dansere og skuespillere som har hatt kompaniene som kontinuerlige arbeidsgivere over lengre tid. Nedleggningen av flere av kompaniene har fått store negative konsekvenser for arbeidsmulighetene for disse utøvende kunstnerne. De etablerte kompaniene har også rekruttert nyutdannede dansere og skuespillere, og har bidratt til at disse raskt får etablert seg i yrket og i bransjen.

Skuespiller- og danser**alliansen**

Kompaniene drives gjerne av koreografer eller andre scenekunstnere som gjennom sine kunstnerskap har hatt og har stor betydning for utviklingen av dans og teater.

En ny ordning for etablerte kompanier må iverksettes snarest, med tydelige kriterier og økte økonomiske rammer.

På danseområdet er det også behov for flere langsiktige arbeidsplasser. Inntektsnivået blant dansekunstnere vil kunne heves ved åremålsansettelser eller ansettelser pr. produksjon for dansere og koreografer, knyttet til f.eks. regionale kompetansesentre for dans, koreografi og scenekunst, i tillegg til at flere dansekompanier og scenekunstinstitusjoner ansetter dansere og koreografer.

Hva oppleves som de største kompetanseutfordringene ved det å drive egne virksomheter?

Se vårt forrige innspill av 1.2.2019, side 6-7 som omtaler dette.

3. Hva kan gjøres for å bedre kunstneres tilgang til sosiale rettigheter?

Hva er de største utfordringene når det gjelder sosiale ordninger, inntektssikring og forsikring for frilansere og selvstendig næringsdrivende?

Se vårt forrige innspill av 1.2.2019, side 7-8 som omtaler dette.

Vårt inntrykk er at svært få kunstnere tar seg råd til forsikring hos NAV mtp. sykepenger, da disse er dyre.

Hva oppleves som de største hindrene for etablering og ansettelse i eget aksjeselskap?

Spørsmålet må nyanseres.

Kunstnere som i dag ansettes av arbeidsgivere skal kunne fortsette i slike ansettelsesforhold.

Mange kunstnere har i dag enkeltpersonforetak. Å endre organisasjonsform for selvstendig næringsdrivende / ENK til AS fører til at aksjeselskapet får plikter som arbeidsgiver.

AS-et må skaffe inntekter som kan dekke forpliktelsene selskapet får som arbeidsgiver. Særlig der kunstnere arbeider i det ikke-kommersielle markedet kan dette bli vanskelig.

4. Hvordan sikre kunstnerisk frihet og yringsfrihet?

Hvordan oppleves vilkårene for kunstnerisk frihet og yringsfrihet?

Kunstnerisk frihet og yringsfrihet har gode vilkår i Norge.

Det er likevel slik at kunstnere opplever et tøffere yringsklima i sosiale medier og kommentarfelt de senere årene. Dette kan innebære at kunstverket og kunstneren henges ut eller latterliggjøres til mer alvorlige tilfeller av hets, sjikane og trakassering gjerne i kommentarfelt på sosiale medier eller andre nettmedier.

Skuespiller- og danser**alliansen**

Mange kunstnere jobber i prosjekter uten et stort og solid arbeidsgiverapparat. Kunstnere skaper og utøver kunst og har dette som profesjon. Deres uttrykk er gjennom det kunstneriske verket eller utøvelsen. Det er sårbart og krevende å måtte stå i en storm av skittkasting og alvorligere ytringer mot seg.

Et kunstnerombud er foreslått som en uavhengig instans som kan stå på kunstnernes side i en stadig mer pågående, usaklig, hetsende og truende hverdag. Dette trenger ikke være et statlig ombud, men en aktør som har et tydelig mandat. Selv om det finnes andre ombud som kan benyttes, mener vi et kunstnerombud bør utredes.

Fagfellevurdering

Fagfellevurdering er et sentralt prinsipp i vurdering av kunst og forskning.

Å bli vurdert på faglig grunnlag av likemenn med faglig kompetanse, og ikke av personer/utvalg uten kompetanse innen fagfeltet, er viktig for individuelle kunstnere og for kunstneriske prosjekter.

Slik systemet med fagkomiteer for stipend er i dag, sikrer det at kompetente kunstnere vurderer søknader fra kunstnere. Det er en desentralisert ordning da stipendkomiteemedlemmene velges av kunstnerorganisasjonen på sitt fagfelt. Stipendkomiteen innstiller til Statens utvalg for stipend, som fatter endelig beslutning.

Vi mener dette er en god forvaltningsmåte, som sikrer prinsippet om armlengdes avstand.

Norsk kulturråd utpeker representanter til en rekke faglige utvalg som behandler søknader om prosjektstøtte og andre tilskuddsordninger.

For at fagfellevurdering, være seg i stipendkomiteer eller fagutvalg skal fungere, må reglene om habilitet følges, og retningslinjer for søknadsbehandling være gjennomarbeidet.

Kunstnerisk skjønn og kvalitet er ikke objektive begreper, derfor er det viktig at sammensetningen av komiteer og utvalg er bred, slik at de favner ulike syn, erfaringer og kompetanser innenfor fagområdet som skal behandles. Det er et viktig prinsipp at representantene byttes ut regelmessig, slik at ikke ett utvalgs samlede syn får innflytelse over tildelinger i flere års tildelingsrunder.

Fagfellevurdering som system, må opprettholdes for å sikre armlengdes avstandsprinsippet, som er sentralt i norsk kulturpolitikk.

5. Hvordan sikre at kunstnerbefolkningen gjenspeiler vårt mangfoldige samfunn?

Hvordan oppleves mangfoldet i kunstnerbefolkningen i dag?

Hvordan sikre at kunsten er relevant og representativ for alle?

Mangfold, rekruttering, likestilling og alder.

Skuespiller- og danseralliansen mener mangfoldet i scenekunstheltet har økt de senere år, men det er et stort behov for bredere rekruttering til yrkene.

Dette er helt nødvendig for å sikre et større mangfold av kunstnere i arbeidslivet slik at det blir større representativitet i historiefortellingene og rollebesetningene innen teatrene, dansekompaniene, i filmer og tv-drama, og i det prosjektbaserte feltet:

Skuespiller- og danseralliansen

- Kulturdepartementet må gå i dialog med Kunnskapsdepartementet for å styrke en bredere rekruttering til høyere kunstutdanninger slik at flere med ulike bakgrunner tar kunstutdanning.
- Nye rekrutteringsmetoder må vurderes for å nå bredere ut til miljøer kunsthøgskolene ikke tidligere har rekruttert fra. Dette gjelder for utdanning av utøvende kunstnere, regissører, dramatikere m.fl.
- Stimuleringsmidler for styrking av mangfold innenfor scenekunst, tv- og filmområdet, kan bidra til positive bransjeinitiativer som kan inspirere til videre arbeid i hele landet.
- Et større spenn i kunstneriske uttrykk gjennom voksne kropper og livserfaringer, må ivaretas. Det er imidlertid svært lite søkelys på likestilling, alder og aldersdiskriminering i forvaltningen av ordninger hos for eksempel Norsk kulturråd som er den største premissleverandøren og finansøren av det prosjektbaserte scenekunstheltet. Dette ber vi Kulturdepartementet følge opp i styringsdialogen med Kulturrådet. Målet må være at flere kunstnere kan utvikle kunstnerskap kontinuerlig fram til pensjonsalder. Dette vil gagne hele samfunnet, kulturlivet og publikum. SKUDAs ansettelsesform bidrar til å styrke kunstneriske karrierer fram til pensjonsalder, men det avhenger av at kunstnerne faktisk får arbeide kunstnerisk til tross for alder.
- Dialogen om utfordringene i bransjen, som hvilke historier som fortelles, rekruttering og casting til roller m.m., må fortsette.

6. Hvordan bidra til økt internasjonalt samarbeid?

Hva oppleves som de største utfordringene med å samarbeide med kunstnere og institusjoner i utlandet?

Nye samfunnsøkonomiske utfordringer på verdensbasis gir konsekvenser for økt internasjonalt samarbeid:

- Økte priser på varer og tjenester
- Usikkerheten knyttet til krigen i Ukraina
- Påvirkningen reiseaktivitet har på klima og miljø, kan føre til færre utenlandsturnéer og færre nye kunstneriske samarbeid på tvers av landegrensene.
- Ettervirkningene av pandemien på kultursektoren i hele verden.

Konsekvensene av disse utfordringene kan bli at kunstnerisk utveksling ikke gjenopptas etter pandemien og blir kraftig redusert framover.

Hvor viktig er internasjonale oppdrag og samarbeid for den kunstneriske virksomheten?

- For særlig frie dansekompanier og grupper har turneer og gjestespill verden rundt vært svært viktig. Publikumsbesøk er betydelig høyere utenlands, da forestillingene ofte blir vist på større scener. Samtidsdans har fremdeles større publikum utenlands enn i Norge.
- Anerkjennelse og interesse fra internasjonale scener, arrangører og festivaler har også ført til flere samarbeid, co-produsenter og internasjonal etterspørsel.

Skuespiller- og danser**alliansen**

- Tilsvarende gjelder for flere frie teaterkompanier og grupper.

Pandemien

Utslagene pandemien fikk for kunstnere, er beskrevet og undersøkt av flere instanser. Det er behov for å gjenoppbygge og styrke de delene av kulturlivet som ble hardt rammet av pandemien. På scenekunstmrådet gjelder dette særlig det prosjektbaserte feltet og individuelle kunstnere.

Tiltak og virkemidler som målrettes direkte mot arbeidsmuligheter som nye produksjoner og visninger av allerede produserte forestillinger på turneer, gjestespill nasjonalt og internasjonalt, vil ha positive effekter for kunstnerne.

Rapporten "Gjenoppbygging av kultursektoren etter pandemien" som Norsk kulturråd og NFI har utarbeidet og levert departementet, fremhever en rekke utfordringer og behov for tiltak. Det foreslås økte midler til Skuespiller- og danseralliansen, som vi er svært glade for at løftes frem.

Samtidig står det en setning om at ordningen kan bli overflødig på lengre sikt. Dette reagerer vi på, og vi er bekymret over en slik formulering, som gir inntrykk av at Norsk kulturråd og NFI, ikke har forstått hensikten med Skuespiller- og danseralliansen som en varig ordning.

Vi viser til Norsk teater- og orkesterforenings skriftlige bemerkning til Kulturdepartementet i notatet der NTO kommenterer rapporten:

Skuespiller- og danseralliansen

Det er ellers betimelig at det tas til orde for økte midler til Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) sammen med midler til opprettelsen av en musikerallianse. Vi stiller oss imidlertid spørrende til presiseringen om at disse tiltakene på sikt «kan bli overflødige dersom en lykkes med å styrke kunstnernes inntekter, vilkår og rettigheter i arbeidslivet». SKUDA ble som kjent etablert for 10 år siden uavhengig av og lenge før pandemien, og mottar fast tilskudd som en varig ordning for å imøtekomme behovet for fleksible ansettelse og bidra til trygge rammevilkår og kompetanseutvikling for den voksende andelen frilanskunstnere også mellom ansettelse og oppdrag. Vi kan på ingen måte se hvordan SKUDA som et sikkerhetsnett og fellesskap kan bli overflødig all den tid det er et behov for dynamiske og fleksible arbeidsmarkeder.

Oppsummert

Kulturdepartementet må ta høyde for disse utfordringene i virkemiddelapparatet og tilskuddsordningene som har direkte innvirkning på kunstnernes arbeids-, utviklings- og inntektsmuligheter.

Ordninger som arbeidsstipend, gjestespill, reisestøtte og produksjonsmidler, og SKUDA er viktige å styrke.

Signalene om at det ikke vil komme økninger i kulturbudsjettet for 2023 er dramatiske, da f.eks. ettervirkningene av pandemien fremdeles er stor for store deler av scenekunstheltet.

Skuespiller- og danser**alliansen**

Andre kommentarer:

Livslang læring også på kunstområdet

Regjeringen har som mål at befolkningen skal være tilknyttet arbeidslivet så lenge som mulig, og at det derfor skal tilrettelegges for livslang læring. Dette er noe SKUDA bidrar til gjennom kompetanseutvikling for ansatte- og øvrige kunstnere i scenekunst- og filmfeltet.

Det er imidlertid få ordninger med søkbare midler i kunstfeltet. SKUDA anbefaler at regjeringen bidrar til at direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, også omfatter midler til kompetanseutvikling på kunstområdet.

Scenekunstneres helse - scenekunstmedisin

Statssekretær Odin Adelsten Aunan Bohmann åpnet 22.9. konferansen Musicians' and Performing Artists' Health and Performance – Integrating Body and Mind. I åpningstalen la han vekt på nødvendigheten av å fokusere på helse også for utøvende kunstnere.

Den nordiske konferansen arrangert i Oslo av Norges musikkhøgskole, CREO og Norsk teater- og orkesterforening samlet nær 200 deltakere fra 17 land. Et bredt program med foredrag, workshops og posters viser hvor viktig arbeidet for styrket helse for utøvende kunstnere er.

Internasjonalt er Performing Arts Medicine en opplagt del av arbeidsmedisin. I Norge er det få fagpersoner, lite forskning og lite fokus fra det offentlige på scenekunstmedisin.

Scenekunstmedisin er et naturlig område innunder arbeidshelse, og må også være del av kulturpolitikken for å nå målet om kunst og kultur av høy kvalitet. Kulturdepartementet må være offensive og bidra til at scenekunstmedisin som fagområde må styrkes. Dette må omtales i Kunstnermeldingen.

Musikeralliansen

Skuespiller- og danseralliansen har hatt flere møter med utrederen for en musikerallianse. Vi har bidratt med informasjon, erfaringer, og diskutert ulike tema som utreder har bragt opp. Vi er positive til å få en søstervirksomhet, og ser fram til å utvikle samarbeid på forskjellige områder som er relevante for begge virksomheter.

Se vårt innspill av 1.2.2019, side 8-9 om andre yrkesgruppers ønske om en alliansemodell.

Vennlig hilsen
Skuespiller- og danseralliansen AS

Per Emil Grimstad
Styreleder

Tone Øvrebø Johannessen
Daglig leder